

KIZILBAŞ ÜTOPYA: RIZA ŞEHİRİ
Esat Korkmaz

Şahkulu Sultan Külliyesi Mehmet Ali
Hilmi Dede Baba Araştırma Eğitim ve
Kültür Vakfı Yayınları

ÖNSÖZ

Ezber, *birikmiş sözümüzdür*; başka anlatımla *ölü sözümüzdür*: Tıpkı, *canlı emek-birikmiş emek*'te (ölü emek) olduğu gibi. Yabancılaşmayla birlikte nasıl birikmiş emek (ölü emek), yaratıcısından *uzaklaşır*, başkasının *güdümüne* girer, sonra gelip yaratıcısını *boğmaya* yeltenirse; biriktirdiğimiz söz de *aynı yolu* izler: Bizden uzaklaşır, egemen yargı tarafından *satın* alınır, sonra da gelip gırtlığımızı *sarılır*.

Yabancılaşmış ezberimizi *kırmak*, ürettiğimiz *saflıkta* yeniden *kurmak* durumundayız: Bunu başarabilirsek hem kendimizi *tanıma*, hem de ütopyalarımızı *yorumlama* olanağını elde etmiş oluruz: Çünkü vicdanımızın dili *ilk ezberdir* ve ütopyalarımız *ilk ezber* üzerine kurulur.

İlk ezber, ezilenin-ezenin olmadığı, herkesin *becerisine* göre ürettiği-*ihyiyacına* göre tükettiği, vicdanların denetlediği geçmiş *özlem* toplumuna ilişkindir. *Gerçekçi olup olanaksız istediğimizde*, geleceği *kurma yeteneğinden* yoksun sıkıntımızı-acımızı *iptal* eder, gelecekteki *yazgımızı* belirleyecek acılara-sıkıntılara binip *feryatlar* içinde *doğarız*.

Bizi düşmanlarımızın *varlığı* değil, *düşmanlarımızın seçeneği de düşmanı da yoktur*, yargısı *elden ayaktan* düşürüyor: Bu anlayışa başkaldırdığımızda, geç dönem kapitalizmi alternatifsiz olmaktan çıkacak gerçekleşemez olan, parça parça yaşama taşınarak *gerçekleşeceği geleceğe* taşınacaktır.(*).

(*). Bu broşür, Demos Yayınlarından yayımlanan **Gerçekçi ol, Olanaksız İste/ Kızılbaş Ütopya** adlı kitabımdan yararlanarak oluşturuldu. Daha geniş bilgiye ulaşmak isteyenler adı geçen çalışmamı başvurabilirler.

KIZILBAŞ ÜTOPYA: RIZA ŞEHİRİ

Bâtını hareketlere gelinceye değin akılcı felsefenin konusu, metafizik ve doğa bilimleri idi: Bâtını hareketlerle birlikte felsefe, toplum ve toplum sorunlarıyla ilgilenmeye başladı. Bu anlayış üzerine bir toplum felsefesi yapılanıp biçimlendi.

Alevilik-Bektaşiliğin özgünlüğü, söylencelerinin bolluğunda değil, organik ve toplumsal doğalarındadır: Bu bağlamda her Alevi-Bektaşi, sözcüğün gerçek anlamıyla inançlıdır; inanç, tüm doğasal süreçlere, tüm bireysel ve toplumsal davranışlara sinmiş durumdadır; çünkü varoluşun bile büyüğü olarak ortaya çıktığı bir dünyada yaşar. Amacı, bir bütün olarak nesnel süreci ya da toplumsal/bireysel yaşamı kutsamadır.

Düşün Keşfi

Alevilik-Bektaşilikte ruhlara yönelik tapınma, ruhların ölümsüzlüğüne dayanır ve bu bir tür canlılıktır: Canlılık Alevilik-Bektaşilikte, söyleneceye dönüşmüş atalar tapımından başka bir şey değildir. Çocukça olmasa da çocuksu bir yanı vardır; bu nedenle yitik çocukluğunun elde edilmesini cennet olarak betimler.

Canlılık kapsamında Alevilik-Bektaşilik, tüm çevrebilim tasarımlarını yapısında toplayan tüm-canlıcı bir felsefi dindir. Evren bilincine doğrudan katıldıkları için, özünde doğayla birliğin bilimsel/inançsal tasarımıdır. Doğaldır ki bir Alevi-Bektaşi, doğanın efendisi değildir; insan, evrenin bir parçasıdır, ona dâhildir, ona bağlıdır, onun sahibi olmaktan öte, onun kullanıcıdır. Tasarım bütününde dünya, yaşam ya da onun tersi ölümden yola çıkılarak kavranmaya çalışılır.

Evren bilincine katılmanın insana yüklediği temel yükümlülük doğal ve toplumsal düzeni korumak olduğu için, dünyanın başlangıç saflığında nasıl sürdürülebileceğinin hesabını yapmaya yönelir.

Tüm-canın bir parçası olan Alevi-Bektaşi insanı, Bütünün olduğu kadar Birin de parçasıdır: Arada bir kopukluk olmadığından kutsal olanla ilişkilerinde ancak hata yapabilir, günah ise yoktur. Ölümlü olarak tanrısallığın bir parçasıdır; tanrısız olarak suyun şıprıtısında, rüzgârın uğultusunda, çiçeğin kokusunda, meyvenin tadında, koyunun melemesinde ve aslanın kükremesinde.

Bâtını toplum felsefesine göre toplum şöyle tanımlanabilir: Toplum, maddi gereksinmelerle koşullanmış insanın birleşmiş üretici etkinliğidir. Toplumsal yaşamın bütün öteki görüngüleri politika, kültür vb, toplumsal yaşamın içeriğini oluşturur ama özünü belirlemez. Toplumun özü, üyelerinin ortak emeğinde yatar; ortak emek, yaşama araçlarının sağlanmasına yöneliktir ve bu insanlar arasında bir işbölümünü zorunlu kılar. Doğal olarak farklı nesnelere, ortak bir insan emeği içerir. Böylesi bir durumda insanların çalışma biçimlerinin tek olası şekli mal değişimidir; emek araçlarının ve ürünlerinin sahibi üreticilerdir. Zorunlu olan devlet, özel mülkiyet ve sınıflar değil, toplumun kendisidir.

Nasıl Bâtını doğa felsefesinde doğanın temeli hava-su-toprak ve ateş ise Bâtını toplum felsefesinde de toplumun temeli coğrafya-teknik-tarih ve insan üretici güçleridir. Bu üretici güçler arasındaki ilişkiden toplumun maddi temeli olan ekonomi biçimlenir. Geçim ve besine yönelmenin toplumsal yaşamdaki ilişkileri ise kültürü yaratır.

Sınıfsal çelişkiler taşınamayacak duruma geldiğinde toplumsal gelişme durur: Bu hiçbir toplumun kaçınamayacağı bir yasadır. Üretim güçleriyle üretim ilişkilerinin uygunluğu durumunda toplum gelişir. Üretim ilişkileri, üretim güçlerinin gelişimine engel olmaya başladığı zaman toplum çöker; üretim güçlerinin gelişmesine uygun yeni bir sosyo-ekonomik biçimlenmeye dönüşür.

Üretim ilişkilerinin üretim güçlerinin gelişmesine sürekli destek olacak bir toplumsal örgütlenişte sınıflara, özel mülkiyete ve devlete gereksinme yoktur.

Alevilik-Bektaşılık felsefesi, inanç alanının dışında yapılanıp biçimlenen doğacı/insan merkezli bir felsefedir. İçinde yaşadığı dünyanın karşısına konulan insanın, doğanın ve toplumun bir parçası olarak, doğayla ve toplumla bir hesaplaşmasıdır.

Yok Ülkesindeki Yok Yer: Ütopya

Ütopya her ne kadar *terim* olarak Thomas More tarafından üretilmişse de köken anlamında, insanlığın *başlangıç* koşullarına taşınabilir; geriye taşınmaya *en yakın* tasarım durumundadır. Başlangıç toplumlarında ütopya, dünyanın değil ama insanlığın *sonuna* bağlanır: Bir bakıma, *toplumsal zamana yapılan ölüm töreninden* sonra başlayan yaşamdır. İnsanlığın bu son yıkımına ya bir tufan, ya bir deprem, yanardağ patlaması, yangın ya da önü alınmaz bir salgın *neden* olur. Bütün bunlar başlangıç insanların ütopyası olarak tanımlayabileceğimiz, yaşamın yeniden canlanmasının bedeli anlamında *çekilmesi zorunlu acıdır*.

(Bilgeler Belirleyici)

More Geleneğine Bağlı Ütopyalar

More, Platon'dan beri bilinen, *ideal site* anlayışını güncelleyerek *yeni bir tür* yaratır. Eşitlikçi bir sitenin temellerini, *somut* örnekleri kullanarak kurgular; hem *edebi* bir tür yaratır hem de toplumsal tabulara *meydan okur*. Kurguda yergi, mizah ve alay, diyalektiği sürekli *canlı* tutar.

Bu durum, dogmatizme karşı bir *set* oluşturur. Kendisine yönelik *eleştiriyi* kendi içinde taşır ve kendisine özgü *yöntemi* geliştirir. Okuyanı, egemen ideolojiyi *sorgulamaya* yöneltir ve gerçeği *keşfetmeye* zorlar. Başkalarıyla birlikte eşit, adil ve mutlu yaşamak gibi toplumsal boyutta *etik* bir hedef oluşturur. Kurguda kullanılan *retorik*, olanaksızın *başka yerde* gerçekleştirilmiş olduğuna ve bu olanaksızın burada ve şimdi gerçekleşmesi için, bizim uygun tarihsel koşulları *yaratmak* sorumluluğumuzun olduğuna yönelik bir inanç yaratmak ister bir bakıma.

Tasarımda *More*, Anvers’de *Pierre Gilles* ile karşılaşır; O *More*’u, Amerigo Vespucci’nin keşif gezilerine katılan ve filozof bir denizci olan *Raphaël Hythloday*’la tanıştır. Kurgu, *Raphaël*’in *bilinmeyen ülkelere* ilişkin yolculuklarının anlatılmasıyla yol alır. Derken *Gilles*, *More* ve *Raphaël*, *sorgulama* içerikli bir söyleşiye girerler: Hükümdarların zorbalığı nasıl önlenecektir? Şiddete ve savaşa neden olan iktidar açgözlülüğünün önü nasıl alınacaktır? Filozoflar, daha iyi bir yönetim için hükümdara yardım etmeleri gerekli midir?

Söyleşi kapsamında, *kötülük* üreten toplumsal sorunlar, zenginliğin *eşitsiz* dağıtımından kaynaklandığı konusunda ortak anlayış belirince *adaletin* alanına girilir: *Raphaël*, sorunu gündeme getirir ve çözüm önerilerini sıralar. Yasa, hırsızları ölüm cezasıyla cezalandırmakla *adaletsizdir*; çünkü *caniye* verilmesi gereken cezayı hırsıza verir; hırsız aleyhine *orantısız* ceza uygular. Yaşamın *değerine* saygı göstermediğinden uygulama *insanlık dışıdır*. Bu nedenle yasa uygulaması, hırsızların *sayısını* azaltamamıştır.

Raphaël’e göre nedeni açıktır: *Aç* olan bir kimseyi, hiçbir şey *çalmaktan* alıkoyamaz. Peki, ne yapılacaktır? Çözüm, *ekonomiktir*: Hırsızlığın kökünün *kurutulması* için, *yoksulluğa* çare bulunması gerekmektedir. Hırsızlık, insanın *içinde* olan, ona *doğuştan* verilen bir *kötülük* değildir. Yoksulluğun nedeni, *özel mülkiyettir*; özel mülkiyet üzerine oturan iktidar, zayıfları ekonomik yönden *ezmektedir*. *Avutucu* reformları karşı çıkılır ve *başka bir dünya* icat etmek için, özel mülkiyetin ve paranın köktenci bir biçimde *ortadan kaldırılması* gerektiği kanısına varılır.

En önemlisi *More*’un *Ütopyası*’nda, Tanrı *iptal* edilmektedir: Tanrı iptal edildiğinde tanrısal ortaya çıkan *yetki boşluğu*, kralın *eylemiyle* doldurulmaktadır. Kral *Utopos*, *Ütopya*yı; bir *kanal* kazdırarak anakaradan ayırır. Böylece *Ada*, *özerk* bir yapıya kavuşur; kendi içine *kapalı*, ulaşılması *zor* bir dünyadır artık.

Giderek doğal durumundan *sıyrılp* bir *kültür* ortamına bürünür; üst derecede bir *insanlık ve uygarlık* aşamasına taşınır. Açılan kanalla dış dünyadan *korunmuş* olduğundan, yıkım getirecek bir salgın hastalık olması-yayılması söz konusu değildir. Siteler *surlarla* korunmuş durumdadır; bütün siteler, birbirine *benzemekte*, sokakların açılım düzeni ulaşımı, olağanüstü *kolaylaştırmaktadır*. Evler sanki birbirinin *eşidir*, kapılarında *kilit* yoktur. Toplumsal yaşamın saydamlığını ve gizlenecek bir sırrın bulunmadığı simgelemek üzere, *cam* malzeme bolca kullanılmıştır. Ayrıca özel mülkiyetin oluşma riskine karşı evler, *on yılda* bir değiştirilmektedir. Yine de sistem, bu-dünyaya taşınabilme olasılığı yaratmak için tümüyle *kusursuz* değildir: *Kötülük* azaltılmış olmakla birlik *ortadan* kaldırılabilmiş değildir.

Mal ortaklığı, herkes için *eşit bir zaman* paylaşımı yaratır: Yaşam aralığı olarak düzenlenmiş olan gün, yalnızca *6 saatlik* bir çalışmayı öngörür. Anlaşılacağı gibi herkesin, kişisel olarak kullanacağı *boş zamanı* vardır. Boş zaman, *aylaklıkla* geçirilmez; çünkü aylaklık, kişinin kendi kendini *kaybetmesi* demektir.

Özel mülkiyetin ve paranın ortadan *kaldırılmış* olması, her türden *kişisel iktidarı ve zorbalığı* önlerken tam tersine, *yurttaşlık* temelinde bir toplum sözleşmesinin olanaklarını yaratır. Ütopya'nın siteleri, *özerttir* ve kendi iç işlerini, Ütopyalılar arasından 1 yıllığına seçilen görevlilerce yürütür. Her birey, gizli oyla yapılan seçimlerde oy kullanma hakkına sahiptir. Yasama görevini yürütecek olan vekiller ve hükümdar seçimle belirlenir; gerektiğinde *halk* tarafından görevden alınabilir.

Ütopya'da uygulanan ve kendi kendine yeten ekonomi, lüksü kovarken sefaleti ortadan kaldırır. Para ortadan kaldırıldığı için, para anlamında altın da değer *yitirir*: Bu durumu mizahi olarak öne çıkarır diye altın *oturak* yapımında kullanılır.

More geleneğini yaklaşık 100 yıl sonra Thommago Campenella(1568-1639) *Güneş Ülkesi*(Sitesi) adlı yapıtıyla pekiştirdi. Rönesans hümanizmi ile Katolik ilahiyatını uzlaştırmaya çalıştı. Campenella'nın Güneş Ülkesi adlı yapıtı, Rönesans'ın getirdiği kültürel yenileşme hareketinin, devlet ve toplum yapısına yansımalarının özgün bir örneği kabul edilir. Güneş Ülkesi'nde de yöneticiler, aydınlanmayı içselleştirmiş kişilerdir. Ülkenin en yüksek yöneticisi, filozof bir rahiptir. Bireylerin görevi, toplumsal yarara öncelik verilerek düzenlenmiş durumdadır. Özel mülkiyet yoktur ve her şey ortaktır. Mülkiyet konusunda yasak o denli kesindir ki insanların kendi aileleri ve evleri de yoktur.

Güneş ülkesi, Thomas More'un Ütopya'sını örnek alır: Kurgu, okyanusta kaybolmuş bir ada üzerinde kurulmuş, kusursuz ülkeyi keşfeden bir gemicinin anlatıyla yapılır. Doğu'da konumlanan ülke, Taprobane(Seylan) adası üzerinde yer alır. Ada halkı Hindistan kökenlidir. Site bir yamaca konumlanmış durumdadır; dört ana yöne yönlendirilmiş yollar, sitenin dört kapısında son bulur. Yerleşme, yedi gezegenin adlarını taşıyan yedi daire üzerine serpilmiştir. Yamacın en üstünde, tepenin doruğunda, yine daire biçimli inşa edilmiş, gökyüzünü simgeleyen bir kubbeye örtülü tapınak yer alır. Tapınağın ortasında bulunan mihrabın üzerinde, gökyüzünü ve yeryüzünü gösteren iki harita vardır.

Sitenin yönetimi, her şeye hükmeden, her işle ilgili kesin yargıda bulunan ve Güneş adıyla anılan bir filozofa bırakılmıştır. Ona Pon, Sin ve Mor, yani Erk, Bilme ve Sevgi adlarındaki üç prens yardımcı olur.

Görülebileceği gibi Campanella'nın Sitesi, biçimiyle, yönetimiyle ve diniyle evrenin yapısının sanki bir izdüşümüdür; astrolojik bir kentle karşı karşıyayız. Gezegenlerin buluşma anlarını simgeleyen gün-günler, tohum atma, hasat, çitleşme ve üreme zamanı olarak düzenleniyordu. Doğa hem sitenin modeli hem de tapım nesnesiydi. Tanrı'yı doğayla, İsa'yı akılla, Hıristiyan yasalarını doğal yasalarla özdeşleştiren Campanella, felsefeye dayanan bir doğa dini

kurmuştu. Bu doğa dini, Güneş tapımıyla birlikte bir bütün oluşturuyordu: Doğarken ve batarken Güneş'e, Gökyüzü'nün ışığı, Doğa'nın babası, diye sesleniliyordu.

Güneş sitesi, More'un Ütopya'sının edebi çerçevesini ve içeriğini büyük ölçüde korumasına karşın, dini ve ideolojik temeli bütünüyle farklıdır. More'un Ütopyası, hiçbir yerde varolmayan ve tanımlanan haliyle yeryüzünde gerçekleştirilemeyecek olan bir ülkenin betimlesi iken Campsanella'nın Güneş Sitesi, mesihçi-kehanetçi geleneğin ütopycıl türe dönüştürülmüş bir mekândır. Mesihçi dönem zemininde, doğrulanışını, tanrısal kehanette bulur.

More geleneğinin üçüncü kimliği, Campanella'nın çağdaşı Francis Bacon'dır(1560-1626). Bacon'ın *Yeni Atlantis* tasarımı kaynağını Platon'dan alır. Atlantis efsanesine ilk kez Platon, *Timaio* adlı diyalogunda değinir ve kaynak olarak da *Solon*'u gösterir. Bacon, siyasal, toplumsal ya da ekonomik herhangi bir gelişmeden, bilimsel ve teknik gelişmeler çıkarsamak olanaklı mıdır?, sorusuna Yeni Atlantis tasarımıyla yanıt verir. Sayısız memur ordusu ve baş edilmez yasaklar tarafından cehenneme dönüştürülmüş yaşanan dünyanın tersine çevrimini gözler önüne serer bir bakıma: Bensalem adasına çıkanlara yürütmenin neredeyse iptal olduğu bir devletin her yerde hazır ve nazır olduğunu gösterir. Ada sakinlerinin etkinliklerinin hemen hemen tümü, uzmanlaşmış yetkili kişi ve kurumlarca yönlendirilir.

More geleneğine bağlı, yani bilge-bilgeler belirleyici ütopya, olanaksızın içinde yine olanaksız olarak tanımlayabileceğimiz *iyi yerdir*. More'u *büyük* yapan ne idi? More her şeyden önce *öncü* bir düşünür oldu: Yeni ortaya çıkan üretim tarzını ve onun toplumsal sonuçlarını herkesten önce sezmekle *çağını aşıyordu* More. Kapitalist üretim tarzının yeni yeni başladığı bir dönemde bu üretim tarzının özüne öylesine nüfuz etmiş ki, kafasında tasarladığı ve bu üretim tarzının zararlarını ortadan kaldırmak için karşısına çıkardığı zıt üretim tarzı, komünizmin, yani *sosyalizmin ütopyasının* önemli ilkelerinden pek çoğunu içeriyordu.

(Halk Hareketleri Belirleyici)

Müntzer Geleneğine Bağlı Ütopyalar

Müntzer'in komünizmi, yani ütopyası More'unkiden bütünüyle farklı nitelikteydi: Müntzer, kaynak kültürlerin tektanrıci dinlerin başlangıcına aktardığı *ilksel-dinsel eşitçiliği*, sınıf mücadelesinde ezilen sınıfların *kurtuluş rehberi* yapmıştı. More ise halk katındaki sınıf savaşımdan sakınan bilgelik bilgisini *kurtuluş rehberi* yapmak amacındaydı. Anlaşmaları olanaklı değildi: Komünist More, Müntzer ve Müntzer geleneğine bağlanan halk hareketlerini *iğrenç bir zındıklık* diye lanetliyordu.

Ne yazık ki günümüz devrimcileri çok büyük bir ağırlıkla More'un ütopya anlayışını *ezberledi*; More'un *zındıklıkla* suçladığı, doğal olarak burjuvazinin *yasakladığı*, giderek kafalardan *sildiği* Müntzer ve bu geleneğe bağlanan komünizmle-ütopyayla *kucaklaşmadı*. Bir gerçeği dile getirmenin yeri geldi: Müntzer ve Müntzer'e bağlanan halk hareketi, kutsal ideolojisini hep kendi *doğusundan* aldı, yani Almanya İtalya-Fransa'dan, İtalya-Fransa

Balkanlar'dan, Balkanlar toprağındaki Eski Ermenistan'tan, Eski Ermenistan Suriye-Irak-İran'dan.

Bilgelere değil de halk hareketlerine bağlanan *ütopta* temelli tasarımlar, doğası gereği *devletsiz* tasarımlardır. Bu tür tasarımın sahiplerine göre hukuk, mahkemeler, hapisaneler ve ordunun *toplama* diyebileceğimiz *devlet*, toplumsal düzensizliğin çaresi değil, tam tersine bu düzensizliğin *nedenidir*. *Devletsiz* bir toplum, insan var oluşunun *en istenilir* birlikteliğidir bir bakıma. Tam da bu nedenle, bir gün buldukları makamdan-aşamadan uzaklaştırılabilecekleri algısını öne çıkardığı için devletin ve devletle işbirliği içinde bulunan kilisenin aşamalarını dolduran kimliklerde korku yaratarak, ezilenlere günün birinde kendilerini yönetecek denli özgür olabilecekleri *umudunu* vererek yaşadığımız ana taşınabildi, bu *ütopyalar*. Çünkü nedenini *sır* olarak saklayabildiğin sürece *korku* ve *umut*, insana göre daha uzun ömürlüdür. *Olanaksız istemek gerçekçi duruma geldiğinde*, bireysellik, *ütopya* temelinde, karşı-kültürlerin *üretken tarlası* halini alır. *Gerçekçi ol, olanaksız iste*, sloganının altında topladıkları için *yasaklamayı yasaklayarak düşü iktidara taşımaya* çalıştılar. Başarının karşıtı anlamında her *başarısızlık*, başarıyı *besleyen* bir *yaşam kaynağı* oldu: Bu nedenle *halk hareketlerine* bağlanan hemen her *ütopya*, kendi *başarısızlığından doğan* bir *anka* olarak geçmişten geleceğe taşındı.

Mazlumların tarihini güncelleyip günümüzün saldırısından koruduğumuzda, ölmüş-gitmiş açları yeniden aramıza *taşırız*, onların *acılarıyla buluşur*, tarihlerine sahip çıkmak için bir *girişimde* bulunuruz. Bunu sağlıklı yapamazsak ölmüş-gitmiş kimi alçakların *oyuncağı* olabiliriz; çünkü tarih, yalnızca *dürüstlerin* değil, *alçakların* da tarihidir.

Geçmişin bilgisini yaşamın *hizmetine vermenin* yolu bir yönüyle böylesi bir çabadan geçer; çünkü bu çaba, geçmişini deneyimleyerek *şimdi* yapmadır. Deneyimsiz yaşam bir bakıma *tarihsiz* yaşam demektir. Geçmişini *yoktur* o yaşamın. Deneyim yoluyla kendini dışı vuran yaşam, geçmişiniyle bağlantı kurar; o artık *tarihseldir*. Yaşantılamak, güncellemek bağlamında, bir yaşam deneyimini *yaşamak* anlamına gelir. Eksikliği yaşam *bağışlamaz*, *boşluk* da tanımaz; ne olup ne bitiyor demeye fırsat bulamadan tarih *egemenin hizmetine* giriverir ya da bizler egemenin hizmetine giren tarihin *hizmetçileri* olup çıkarız.

Önemli olan tarihi *egemenin* değil, *yaşamın* hizmetine sunmaktır; yine de *dikkatli* olmak sorumluluğumuzdur; yaşamın hizmetinde *kullanılırken* aşırıya kaçılırsa *yaşam parçalanır ve soysuzlaşır*; sonunda tarihin kendisi de soysuzlaşır: Böylesi bir son yakalandığında, *ölüler yaşayanları bir bir gömmeye* başlar.

Thomas Müntzer(1488-1525), Alman köylü başkaldırısının önderi, Anabaptist. Thomas Müntzer'in önderlik ettiği köylü hareketinin adı *Anabaptizm*(*Anabatizm*), yani *Vaftizsizcilik* idi. Harekete katılan Alman köylüleri, Katolik ve Protestan kiliseleri tarafından *esrikler ve deliler* olarak suçlanıyordu. Hareket, yatay anlamda çok genişti ve bu geniş zeminde, içine kapalı birimler halinde yaşayan Anabaptistler, bölgeden bölgeye *farklılıklar* gösteriyordu. Bu nedenle *ortak* teolojileri ve kilise öğretileri yoktu, ama yine de egemene isyan geleneğinin *gerekçesini* oluşturan anlamlı *yakınlıklar* ve *ortaklıklar* vardı. Baskı, tehdit, sürgün

koşullarında, *yarı-kaçak ve göçebe* bir yaşam sürmek zorunda kalan Anabaptistler, kendi aralarında da *acımasız bir rekabeti* yaşama taşımaktan geri durmadılar. Anabaptizmin doğuşunu, Luther ya da Zwingli'nin *Reformasyon* hareketinden soyutlamak olanaklı değildir. Alman köylüleri, aşarın *kaldırılmasını*, rahiplerin yerleşik cemaatler tarafından *özgürce* seçilmesini, Kutsal Kitap'ın *herkesçe* okunup yorumlanabilmesini ve *Havariler* dönemindeki gibi bir kilisenin yapılandırılmasını istiyorlardı. Ne var ki bu istekleri bir türlü *gerçekleşmedi*. Durum karşısında Katolik ve Protestan rahiplerin *semavi* görevlerini yadsıdılar, Kutsal Kitap'ın yorumlanmasının, kilise mensuplarının *tekelinde* bulunmasını eleştirdiler.

Gelişmeler üzerine Thomas Müntzer'in *bağlıları kente* dolar ve *Yeni Kudüs*'ün Strazburg'da değil, *Münster*'de kurulmasına karar verilir. Bu arada militanlıklarıyla belirgin *Mattys* ve *Backelson* Münster'e gelerek yönetime el koyar; *mal ortaklığı* kararını yürürlüğe sokar; karşı çıkanlar kentten kovulur; kovulanların ve kaçanların malları *müsadere* edilir. Evler de kamu mülkiyetine geçer; kapıları *açık* bırakılmak koşuluyla aileler oturabilir. Başka bölgelerde yenilgiye uğrayan Anabaptistler de Münster'e akın eder; kovulan ve kaçanların yarattığı *boşluk* doldurulur.

İktidarı bu kez *Backelson* alır: Meclisi dağıtır ve yeni kabine oluşturur. Başka ülkelerden ve bölgelerden Münster'e ulaşmak için yola çıkanların büyük bir bölümü *öldürülür*. Kent, kuşat altına alınır. Yaz boyunca ayakta kalmayı başarır da sonunda *düşer*. Backelson ve yönetim arkadaşları tutuklanır; bir *kafes* içinde ülkenin her yanında dolaştırılır; tekrar Münster'e getirilir; işkence edilerek *öldürülürler*.

Bedenleri tekrar *kafeslere* konur ve *Aziz Lambert Kilisesi*'nin kulesinden aşağıya sarkıtılır; zaman içinde kafesler *yenilenir*; bedenlerden arta kalan *kemikler*, Kilise'nin yeniden inşa edildiği XIX. yy'a değin kafeste kalır.

Yasaklı kültürlerde, başkaldırı kültürlerinde, tektanrıci dinlerin *Cennet*'i, yani *Tanrı'nın ütopyası*, iptal edilip *bu dünyaya* taşınır. Bu kapsamda Müntzer hareketinin ütopyası, İsa ve çevresindeki seçilmişlerin *yeryüzüne* zuhuruyla birlikte, göklerden yere incek olan *Yeni Kudüs* 'tür.

Müntzer Geleneğini Besleyen Doğulu Kaynak: Kızılbaş Ütopya

Rıza Şehri, Bu-Dünya'dan başka bir yerde, ama hiçbir yerde, bir kent toplum: Tıpkı More'un *Ütopya* adası, Campanella'nın *Güneş Ülkesi*, Bacon'un *Yeni Atlantisi* ya da Münster'in *Yeni Kudüs*'ü gibi. Yok Yer'deki Ütopya'yı, yani *Rıza Şehri*'ni algılayabilmek için öncelikle Yok Yer'e taşınılabilmesi için iptal edilmesi gereken Bu-Dünya parçası anlamında *yurt* üzerinde duralım.

Kızılbaşlıkta *yurt* dendiğinde, bu iki biçimde anlaşılır: Birinci yurt, *canın gölgesidir*. Canın gölgesi *bedendir*. Her nefes aldığımızda çektiğimiz oksijenle canımız-ruhumuz kendini *ateşe* verir; kendini ateşe vererek, yani yakarak *bedene* durur. Bunu tek bir birey yaptığında, *bireysel yurt*(bireysel beden) ete-kemiğe bürünür. Bireyler bireysel yurtları(birey bedenlerini) yan yana getirdiğinde *toplumsal yurt*(birey bedenlerinin toplamı) elde edilmiş olur. Bu duyan, gülen, ağlayan birinci yurttur.

Bireysel ve toplumsal yurdun *gezindiği* yer, bu anlamda *hava, su, toprak ve ateşle* simgelenen *doğa* parçası *ikinci yurttur*.

Birinci yurda *işkence* ederek ikinci yurt, ikinci yurda *işkence* ederek birinci yurt sevilmez: Kızılbaşların *yurtsever* olması bu nedendendir. Birinci yurt ikinci yurdu; ikinci yurt birinci yurdu *dâr'dan indirmesi*, yani daha açık bir anlatımla birinci yurt ikinci yurttan, ikinci yurt birinci yurttan *rızalık alması* gerekir.

Rıza Şehri, *başka bir dünyada* bulunmasına karşın, *içselleştirilmesi*, kendisine *koşulacak* bir rüya olarak algılanması durumunda tümüyle olmasa da *parça parça* gerçekleştirilme olanağını sunar bizlere: Peygamberli bir kültür değil, *okullu* bir gelenek olduğu için Kızılbaşlık, Rıza Şehri'nin güncellenme olanaklarını kendi batinî okul birimlerinde(*dergâh-tekke vb*) somutlamaya çalışır.

Bu *güncellenmenin* yapılabilmesi için *ütopik bedene, ütopik hava, su, toprak ve ateşe*, yani bu nesnelere simgelenen *doğa parçasına* taşınması, özetle *gerçeğin öldürülmesi* gerekir.

Canını-ruhunu, *bedenin zincirlerinden* kurtarabilirsen bedeni, yaşarken *iptal* edersin. Bunu ne kadar sık yaparsan beden de o denli *gereksiz* duruma gelir. Bu süreci yaşamakla, somut bedenin yaşadığı yerden *başka bir yerde*, yani *Yok Yer*'de yaşayan *ütopik bedeni* yaratmış olursun. Böylece Rıza Şehri *insanı*, Rıza Şehri toplumunu oluşturan bir *birey-yurttaş* olmuş olursun.

Kızılbaşlıkta birey kendini, doğadan bağımsız görmez: Bu nedenle doğanın ölüp dirildiği gün, yani Nevruz'da, kendi bedenini öldürür, *ütopik beden* olarak doğar. Bunu *epik kutsal bir ritüeli* yaşama taşıyarak yapar:

Bedene Sesleniş

-Aşk ile...

Ey beden! Canımıza konut oldun; göz oldun gördük, kulak oldun duyduk, ayak oldun yürüdük, kol-el oldun kavradık-tuttuk. Düşünmeyi senden öğrendik, düşünen düşünceyi keşfettik. Seninle taraf olduk, doğayı kucakladık; bilim-dışı her şeye karşı durduk-kafa tuttuk. Senin yüzünden metafizik Tanrı'yı öldürdük, ortaya çıkan boşluğu seninle doldurduk ve seni Konuşan Tanrı yaptık; yaptık da Tanrı da gülmesini, ağlamasını öğrendi.

Bunun bir bedeli olmalı; bedelini ödemek istiyoruz: Aracılığınla tüm doğaya iletilmek üzere, bağrına dem serpiyoruz. Borcumuzu ödüyor, sonsuz teşekkürler ediyoruz.

Gerçeğe Hû! Eyvallah!

Bedenin Seslenişi

-Aşk ile...

Ey insan! Rıza Şehri'nin yurttaşı olmak için beni silmek zorunda olduğunuzu biliyorum. Rıza Şehri, her yerin dışında bir kent; orada bedensiz bir bedene sahip olacağımın bilincindeyim. Bana teşekkür ettiniz ama hiç de teşekkürünüze sadık kalmadınız: Kötü kullandınız beni, sahibim durumundaki canımla sürekli kavga ettirdiniz. Artık her yanımda hastalık kol geziyor; göz olup göremiyorum, kulak olup duyamıyorum, ayak olup yürüyemiyorum, el olup tutamıyorum. Bu durumumla beni Rıza Şehri yurttaşı yapamazsınız. Beni iptal etmeden önce eksiksizliğe-kusursuzluğa taşınmalısınız. Öyleyse soruyorum sizlere:

-Beni mükemmelliğe ulaştırarak silip Rıza Şehri yurttaşı yaptıktan sonar tekrar diriltip dünyaya taşıyacak mısınız?

-Allah eyvallah!

-Taşıyacak mısınız?

-Allah eyvallah!

-Taşıyacak mısınız?

-Allah eyvallah!

-Allah eyvallah sözlerinizi delil kabul ediyorum. Dâr'ımın mührünü çözüyorum ve sizleri insanlığımızla baş başa bırakıyorum.

Gerçeğe Hû! Eyvallah!

Hava, su, toprak ve ateşle simgelenen doğa parçasını, düşsel özlemlerimizin ışınlarına yükleyip tersine dönüşüme uğratabilsek eğer, *Rıza Şehri* yurttaşlarının yaşayacağı *ütopik yurdu* üretmiş oluruz. Benzer biçimde epik kutsal ritüeli *hava, su, toprak ve ateş* için de yapmak durumundayız:

Havaya Sesleniş

-Aşk ile...

Ey hava; su, toprak ve ateşle birlikte varlığa gelen canlı-cansız her şeyi oluşturan bir nesnesin sen. Dört Kapı Kırk Makam öğretisinde sen, şeriat kapısının topluluğu abitleri temsil ediyorsun.

Seni her soluduğumuzda içimizi ateşliyorsun; yağmura ihtiyacımız var, diye feryat ettiğimizde bulutları önüne katıp bize doğru sürüyorsun, tam üzerimize geldiğinde onları bir güzel sıkıyorsun; yağmur olup damla damla düşüyorsun toprağa. Ağzımıza yaşam nefesini üflüyorsun, yüreğimize sevinç tohumları ekiyorsun.

Doğa dirilik olayını sana bağladı; senin yüzünden tüm varlıklar duydu-düşündü, yeri geldi bizlerle konuştu. Eyleme geçtiğinde çiçekleri okşadın, tohumları yeni alanlara taşıdın.

Yaşamın temel güvencesi, toprağın bereket nedenisin. Bunun bir bedeli olmalı; bedelini ödemek istiyoruz: Aracılığınla tüm doğaya iletilmek üzere, bağrına dem serpiyoruz. Borcumuzu ödüyor, sonsuz teşekkürler ediyoruz.
Gerçeğe Hû! Eyvallah...

Havanın Seslenişi

-Aşk ile...

Ey insan, ben size çok şey verdim ama siz bana nankörlük ettiniz: Kirleticilerle kirlettiniz beni; yaşamın güvencesiyken ölümün nedeni olup çıktım.

Son yüz yılda yeryüzünün ortalama sıcaklığı 0.85 derece arttı. Kömür, petrol, doğalgaz gibi fosil yakıtların yakılmasından kaynaklanan karbondioksit salımları bugünkü gibi devam ederse ortalama sıcaklık, bu yüzyılın sonuna varmadan 4.5 derece artacak. İklim değişikliğine karşı önlem alınmazsa dünyamız çöl olacak, deniz seviyesindeki yükselme yine bu yüzyılın içinde bir metreyi bulacak.

Böyle giderse rüzgârın uğultusu, kuşların sesi duyulmayacak; ağaçlar, hayvanlar, bitkiler ve insanlar artık bana yaşam ortağı olmayacak. Doğruyu söylemek acıdır ama sen yine de doğru söyle derler: Bu durumumla ben, Rıza Şehri yurtttaşlarının soluyacağı hava olamam. Öyleyse soruyorum sizlere:

-İnsan olmanın sorumluluğunu eyleme geçirip beni kirleticilerden arındırıp Rıza Şehri yurtttaşlarının soluyacağı hava yaptıktan sonra Bu-Dünya'ya arı-duru olarak taşımaya söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah!

-Söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah!

-Söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah!

-Allah eyvallah sözlerinizi delil kabul ediyorum. Dâr'ımın mührünü çözüyorum ve sizleri, insanlığımızla baş başa bırakıyorum. Dilerim beni ütöpik hava yapma çabalarınız rüzgâr olur da Bu-dünya'ya eser.

Gerçeğe Hû! Eyvallah...

Suya Sesleniş

-Aşk ile...

Ey su; hava, toprak ve ateşle birlikte varlığa gelen canlı-cansız her şeyi oluşturan bir nesnesin sen. Dört Kapı Kırk Makam öğretisinde sen, marifet kapısının topluluğu arifleri temsil ediyorsun.

Yaşamın başlangıç gerçekliğisin. Görünüşe taşınan varlıklara sıvı niteliğini sen veriyorsun. Sağlığı bağışlayan, esenlik getiren, kalbi-gönlü arındıransın.

Her bahar ayında susayan doğaya koşansın; Hızır günlerinde susuzluğumuzu çoğalttığımızda bizimle kucaklaşansın. Öfkelendiğimizde ruhumuzun itaatsizliğini temizleyensin. Seni

hatırladığımızda kendimizi Kerbelâ günlerine taşıyoruz: Her cemimizde, Kerbelâ acımızı söndürensin.

Yaşamın temel güvencesi, toprağın bereket nedenisin. Bunun bir bedeli olmalı; bedelini ödemek istiyoruz: Aracılığınla tüm doğaya iletilmek üzere, bağrına dem serpiyoruz. Borcumuzu ödüyor, sonsuz teşekkürler ediyoruz.

Gerçeğe Hû! Eyvallah...

Suyun Seslenişi

-Aşk ile...

Ey insan, sen doğadan daha büyük değilsin; sen, yaşamdan daha büyüksün. Unutma; yaşamdan daha büyük olanlar doğadan daha sağlıklı yararlanır. Doğadan aldığın gibi yaşa; sakın doğanın sana verdiğinin dışına çıkma.

Yeri geldi ben, sizin uysallığınızın dışı vurumu oldum; yeri geldi, başkaldırınızın yakıcılığını, karşı çıkışınızı ve içgüdüsel tutkunuzu okşadım. Bolluk getirdim, yeniledim sizi ve arındırdım. Hem alçakgönüllülüğünüzü hem de ezici güçlerinizi vurguladım.

Bir engelle karşılaştığımda kaçmadım; karşı koymak için toplandım. Aklıma aykırı davrandığınızda size zarar da verdim; ormanları yok ettiğiniz için ben de sizi besleyecek olan toprakları sildim süpürdüm.

Sert kayaları bile aşındırdım; aşındırdım da doğanın heykeltıraşı oldum. Söz verilirse kayalardan daha anlamlı anlatabilirim doğayı size.

Ey insan, ben size çok şey verdim ama siz bana kötülük ettiniz: Kirleticilerle kirlettiniz beni; yaşamın güvencesiyken ölümün nedeni olup çıktım. Ben bu durumumla Rıza Şehri yurttaşlarının içeceği su olamam. Öyleyse soruyorum sizlere:

-İnsan olmanın sorumluluğunu eyleme geçirip beni kirletmekten vazgeçip Rıza Şehri yurttaşlarının içeceği ütopik su yaptıktan sonra arı-duru olarak Bu-Dünya'ya akıtacağımıza söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah!

-Söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah!

Söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah

-Allah eyvallah sözlerinizi delil kabul ediyorum. Dâr'ımın mührünü çözüyorum ve sizleri insanlığınızla baş başa bırakıyorum. Dilerim beni ütopik su çabalarınız ırmak olur da Bu-Dünya'ya akar.

Gerçeğe Hû! Eyvallah...

Toprağa Sesleniş

-Aşk ile...

Ey toprak; su, hava ve ateşle birlikte varlığa gelen canlı-cansız her şeyi oluşturan bir nesnesin sen. Dört Kapı Kırk Makam öğretisinde sen, hakikat kapısının topluluğu olan muhipleri temsil ediyorsun.

Bolluk veren, erdemi sağlayan güçsün, suyun bulunmadığı yerlerde bizi arındıransın. Sıcak Hızır günleri gelip çattığında aydınlıkla yıkanıp bizlere bereket sunansın. Seni kırların baharı sevmesi gibi seveceğiz; sende gün ışığında bir çiçeğin yaşamını izleyeceğiz.

Anasın, yeryüzüsün, ürettiğimiz yersin. En önemlisi okunacak en büyük kitapsın. Sen nasıl doğadaki diğer varlıklarla kardeşçe yaşıyorsan biz de öyle yaşamalıyız. Bunun bir bedeli olmalı; bedelini ödemek istiyoruz: Aracılığınla tüm doğaya iletilmek üzere, bağrına dem serpiyoruz. Borcumuzu ödüyor, sonsuz teşekkürler ediyoruz.

Gerçeğe Hû! Eyvallah...

Toprağın Seslenişi

-Aşk ile...

Ey insan, benden doğdunuz, bana döneceksiniz: Benim aklıma uyarsanız, yaşarken dirileceksiniz. Unutmayın: -Ben acıktım, dediğimde siz ölürsünüz; ölenin bilincine-inancına sahip çıkarsanız, onu yeni bedenlere taşırsanız ölümsüzleşirsiniz.

Benim bir parçamda milyonlarca canlı yaşar. Ben o canlılarla el ele verip yeryüzünü sizin için verimli kılıyorum.

Ben size çok şey verdim ama aynı özeni siz bana göstermediniz: Açgözlülük yaptınız; benden daha yüksek verim almak için kimyasallar kullandınız, beni kirlettiğiniz. Artık ben ölüm saçıyorum: Uyanın artık; tuz gibi davranın, koruyun beni. Üzerimde ağaç bırakmadınız, ben de erozyon denen illeti sizin üzerinize saldım. Öyleyse soruyorum sizlere:

-İnsan olmanın sorumluluğunu eyleme geçirip beni kirletmekten vazgeçip Rıza Şehri yurttaşlarının hasat yapacağı ütöpik toprak yaptıktan sonra Bu-Dünya'ya taşımaya söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah!

-Söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah!

-Söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah!

-Allah eyvallah sözlerinizi delil kabul ediyorum. Dâr'ımın mührünü çözüyorum ve sizleri insanlığınızla baş başa bırakıyorum. Dilerim beni ütöpik toprak yapma çabalarınız özlem olur da Bu-Dünya'ya koşar.

Gerçeğe Hû! Eyvallah...

Ateşe Sesleniş

-Aşk ile...

Ey ateş; hava, su ve toprakla birlikte varlığa gelen canlı-cansız her şeyi oluşturan bir nesnesin sen. Dört Kapı Kırk Makam öğretisinde sen, tarikat kapısının topluluğu olan zahitleri temsil ediyorsun.

Doğanın ilk çocuğu olarak ışık biçiminde doğdun, Tanrı oldun; ısı-ışık donunda doğanın dölleme gücü olup Hızır denen ata binerek havayı, suyu ve toprağı dölledin; döllediğin hava ateş aldı, döllediğin su ateş aldı, döllediğin toprak ateş aldı; her yer ateş oldu; doğa dayanamayarak doğurdu.

Her baharda, gebe kalan kışın çocuğu belledik seni; her kışın yüreğinde kıpırdayan bahar oldun; yeri geldi âşğın kalbinde mahrem şey olup çıktın. Her Nevruz'da bedenimizi temizledik seninle, olumsuzluklardan arındırdık kendimizi; yıkandık doya doya.

İbadet yerimize taşıdık seni; uyandırdık, ulularımızı çağırdık. Gönül soyumuzu simgeledin, Fatma Ana Ocağımız oldun. Üşüdük dedik, geldin ısıttın bizi. Bunun bir bedeli olmalı; yaşam bir yanıla borç alma-borç ödemedir; bize yarını almak için bugünü verdiğiniz. Yarınlar için bu bedeli ödemek istiyoruz. Bağrına dem serpiyoruz. Borcumuzu ödüyor, sonsuz teşekkürler ediyoruz.

Gerçeğe Hû! Eyvallah!

Ateşin Seslenişi

-Aşk ile...

Ey insanlar: Ben karanlığın içinde alev aldığım için karanlık doğurdu: Doğa benim yangınımıyla oluştu, yine sonsuzluk yolunda benim yangınımıyla tükenecek: Doğaya bu yazgıyı ben verdim.

Doğanın parçası olarak ey insan, her soluk alışınızda yuttuğunuz oksijenle içinizi ben ateşe verdim. Ruhlarınız, benim yangınımıyla kendini yakarak bedenlerinizi kurdu.

Soyunuzu simgeledim, aile ocağınız oldum; benimle ocağınız tüttü, soyunuz sürdü. Demek ki ben yaşamı, yaşam da seni dölleyecek ve sen yaşamın çocuğuna gebe kalacaksın: Öyleyse soruyorum sizlere;

-Hızır günlerinde, Rıza Şehri yurttaşlarının ütöpik bedenlerini, soluyacağı ütöpik havayı, içeceği ütöpik suyu ve üzerinde gezineceği ütöpik toprağı döllemek üzere beni çağırmaya söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah!

-Söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah!

-Söz veriyor musunuz?

-Allah eyvallah!

-Allah eyvallah sözlerinizi delil kabul ediyorum. Dâr'ımın mührünü çözüyorum, Rıza Kenti'ni güncellemek için sizlere ruhsat veriyorum. Dilerim güncelleme çabalarınız ırmak olur da doğruluk denizine akar. Günlerimiz düş, gecelerimiz bayram olur.

Gerçeğe Hû! Eyvallah...

Rıza Şehri Her Kızılbaşın Öğretmenidir

Biz Bu-Dünya’da *birinci ve ikinci yurtta* yaşarken düşünmeyi, ötesinde isyan etmeyi *bedenimizden ve hava, su, toprak ve ateşten* öğrendik. Düşüncemizin kaynaklarını *iptal* ettiğimize göre, düşüncemizi *kendi aleyhine* çevirmiş olduk: Kendi aleyhine çevirdiğimiz düşüncemizin ne düşündüğünü artık *ütopik bedenlerimizden, ütopik hava, su, toprak ve ateşten, yani ütopik birinci ve ikinci yurttan, açıkçası Rıza Şehri’nden* öğreneceğiz.

Ütopik beden ve ütopik toprak, olanaksız yerde *eksiksiz-kusursuz* olduğuna göre, biz de onların eksiksizliği-kusursuzluğuyla *donanmış* olacağız: Gerçekleşme olanağı bulunan yanlarını yaşama taşımak için *ütopik bedenlerimizden, ütopik topraktan tekrar yaşadığımız dünyaya* göç edeceğiz.

Görüldüğü gibi bu *yolculuk*, bu *çevrim*; ezberimizi *kırmakla*, düşüncemizi-bilincimizi *tersine* çevirmekle olanaklı bir kazanımdır.

Müntzer geleneğine bağlanan ve bu geleneğin kutsal ideolojisini de belirleyen İslam coğrafyasındaki Bâtınî başkaldırı hareketleri, Hıristiyan dünyasındaki düalist tasarımın amacını farklı bir yoldan gerçekleştirdiler. *Üç firarı*(inançtan firar, zâhirin aklından firar, bâtının aklından firar) ve *üç terki*(bu-dünyayı terk, öbür-dünyayı terk, terkettiğin yeri de terk) yaşama taşıyarak Cenneti yani Tanrı’nın ütopyasını *iptal* ederek onu Bu-Dünya’ya *taşıdılar*. Bu kapsamda toprağının Kızılbaşları, egemenle taraf olan *örgütlü kutsallığı*(din) parçalayarak, ezilenleri kurtuluşa taşıyacak bâtınî kurtarıcı bilinci-inancı *belirleyici* kılarak *Rıza Şehri* adı altında kendi ütopyalarını tasarımladılar.

Bu ütopya, *ortak* bir amaca yönelik üretimde bulunan toplumun tarihi üretirken önüne *belâ* olarak çıkan *özel mülkiyet, sınıflar, devlet ve paranın olmadığı, devlet olmayan* bir örgütle yönetilen, Tanrı’nın yerine *insanın*, peygamberin yerine *mürşidin* geçirildiği, sosyalizmi de öteleyen *düşsel* bir toplum tasarımıdır(kâmil toplum).

Rıza Şehri’ne bağlanan bu proje, *kent-toplum* bağlamında ele alınıp işlenmiştir. Buyruktaki *Rıza Şehri*, Kızılbaşlığın geleceğe yönelik kestiriminde, düşsel *kâmil toplumun* bir anlatımı olarak algılanabilir. Toprağın *temel* üretim zemini, köylülüğün *egemen* ezilen sınıf olduğu Ortaçağ koşullarında; sınıflı toplum öncesinden taşınan *ilksel eşitlikçi* toplum değerlerinin güdücülüğünde, gelecekte insanlığa kesin kurtuluş getirecek olan *düşsel kurtuluş* projesidir bir bakıma. Sınıfların olmadığı, paranın ortadan kalktığı, herkesin gereksinimine göre tükettiği, özlemine göre yaşadığı, söylencenin yüzyıllardır *canlı* tutmaya çalıştığı *geleceğe* yönelik rüyanın projeye bağlanmış bir biçimidir.

Kızılbaş ütopya olarak öne çıkarılan ve insanlığa *kesin kurtuluş* getirecek proje olarak tasarılan *kâmil toplum* projesini(Rıza Şehri) Buyruk’taki anlatımıyla görelim:

“Bir zamanlar bir sūfî dünyaya seyahate çıkar. Bir gün yolu, bir kente düşer. Bu kent, şimdiye değin gördüğü kentlere benzemiyordur. Sabah zamanı herkes işine gücüne gitmekte, sessizlik içinde yaşam sürmektedir. Kentin

alışılmamış bir düzeni vardır. Sûfi kentin bu düzenini görünce şaşar kalır. Öyle ki yaklaşıp birine bir şey sormaya cesaret edemez. Karnı acıkmıştır. Kenti gezerken bir fırın görür. Ekmek almak için içeri girer. Fırıncıya para uzatarak ekmek ister. Ama fırıncı hayretle paraya bakar:

‘-Nedir bu? Biz bunu kaldırmak için yıllarca uğraştık, büyük savaşlar verdik. Anlaşılan sen Rıza Kenti’nden değilsin, Dünyalı olmalısın’, der. Sûfi:

‘-Evet, ben bu kentten değilim’, diye karşılık verir. Fırıncı:

‘-Belli oluyor. Dur, öyleyse seni görevlilere teslim edeyim. Onlar seninle ilgilenirler. Bizim kentimizde para pul geçmez’, der. Ve sûfiyi görevlilere teslim eder. Görevliler önce kendi aralarında tartışır. İçlerinden biri:

‘-Meclis’e götürelim. Ulular karar versin’, der. Diğerleri de bu görüşe katılırlar. Bunun üzerine tümü meclisin yolunu tutar. Yol boyu sûfi düşünür. İçinden:

‘-Paranın geçmediği bir kent; Görevliler, Ulular Meclisi. Ne büyük, ne görkemli yerdir Ulular Meclisi’, diye kurar. Neyse bir süre yürüdüktan sonra divana varırlar. Ama sûfi bu kez iyice şaşırır. Çünkü Divan denilen meclis, hiç de düşündüğü gibi büyük ve göz kamaştırıcı değildir. Düşündüğünün tam karşıtıdır. Sessiz bir köşede küçük bir yapıdır. Yerlere basit kilimler serilmiştir. Aksakallı ulular, bağdaş kurmuş kentin sorunlarını tartışmaktadırlar. Görevliler uluları selamladıktan sonra:

‘-Bu Dünyalı kentimize girmiş. Acıkmış. Ekmek almak için bir fırına girmiş. Fırıncıya para vermeye kalkmış. Yabancı olduğunu anlayan fırıncı gelip bize teslim etti. Ne yapalım?’, diye sorarlar. Ulular:

‘- Neden buraya getirdiniz? Törelirimizi biliyorsunuz. Konakta bir yere yerleştirin, Aşevine götürün, gerekeni yapın!’, diye buyururlar.

Bunun üzerine görevliler sûfi ile birlikte geri dönerler. Önce Aşevi’ne götürürler. Karnını doyururlar. Sonra konuklar için yapılmış konağa götürürler. Bir odaya yerleştirirler. Sûfiye kentte ne yapması, nasıl yaşaması gerektiğini anlatırlar.

‘-Burada para pul geçmez. Burası rıza kentidir. Rızalıkla her istediğini alır, her istediğini yaparsın’, derler. ‘- Yeter ki rızalık olsun. Bunu unutma’, diye de uyarırlar.

Sûfi konağa yerleşir, gezip dolaşır. Rahatı yerindedir. İsteddiği yerde yiyip içer. Hiç kimse ‘-Ne arıyorsun?’, diye sormaz. Birkaç gün sonra eşyalarını toplar. Kentten ayrılmak ister. Ama görevlileri karşısında bulur. Görevliler:

‘-Gidemezsin’, derler. ‘-Bu kent rıza kentidir, adı üstünde. Sen buraya rızan ile geldin. Biz de sana yiyecek verdik, yatacak yer sağladık. Bu kentte kaldığın sürece bizden razı kaldın mı? Sûfi:

‘-Kuşkusuz razı kaldım, sağ olun!’, diye karşılık verir. Görevliler:

‘-Şimdi bizim de sizden razı kalmamız gerek. Bu yiyip içtiğin, yattığın günler için çalışman gerek’. Sûfi:

‘-Mâdem ki töreniz böyle çalışayım’, der ve kabul eder.

Görevliler sûfiye yapabileceği bir iş verirler. Konakladığı odadan alıp daha büyük bir eve yerleştirirler. Artık o da Rıza Kenti’nin bir insanı olmuştur. Her sabah işine gider; akşama değin çalışıp evine döner. Yavaş yavaş dost, arkadaş edinme çabasına girer. Ama her kiminle konuşmaya kalksa ilk sorulan; ‘-Sen Dünyalı mısın?’ olur. Bu kentin insanları kavga, çekememezlik, kendini beğenmişlik gibi tüm kötülüklerden arınmış durumdadır. Böylece günler, aylar geçer. Sûfi kenti iyiden iyiye sever. Dünyayı gezme düşüncesinden vazgeçer. Bu kentte kalmaya karar verir. Ama hâlâ yalnızdır. Bir gün yakın bulduğu bir arkadaşına açılır:

‘-Sizin bu kentte nasıl evlenilir?’, diye sorar. Arkadaşı:

‘-Kentın ortasındaki bahçe var ya, işte orada her cuma günü tanışmak, dost edinmek isteyenler toplanır. Gençler gelirler. Herkes orada beğendiği, anlaştığı biri ile evlenme yolunu arar. Orada tanışırlar. Anlaşırlarsa evlenirler’, der.

Sûfi cuma günü söylenilen bahçeye gider. Kocaman bahçe tıklım tıklım doludur. Türlü giysiler içinde genç kızlar, kelebek gibi dolaşmaktadır. Genç kızlar, oğlanlar sohbet etmektedir. Birbirini beğenip anlaşılanlar uzaklaşmaktadır. Anlaşamayanlar ayrılıp başkasına yaklaşmaktadır. Sûfi olup bitenleri bir süre hayranlıkla izler. Sonra kanının kaynadığı bir kıza yaklaşır. Ama o bacının ilk sorusu:

‘-Sen Dünyalı mısın?’ olur. Sûfi aylardan beri bu sözü duymaktan iyiden iyiye bıkmıştır:

‘-Evet, Dünyalıyım, ne olacak?’, diye karşılık verir. Bacı:

‘-Davranışlarından hemen belli oluyor. Ama alınma zararı yok. Sen ki beni kendine eş seçmek istiyorsun, bu konuda ben de sana yardımcı olurum, davranışlarını düzeltirsin’, der.

Bacı ile sûfi arkadaş olmaya karar verirler. İşten artan zamanlarında buluşup konuşurlar. Sûfi bir gün bacı ile buluşmaya giderken yolun kıyısında kocaman bir nar bahçesi görür. Bahçenin ne duvarı, ne bekçisi, ne de korucusu vardır. Hemen bahçeye dalar. Kimse görmeden bahçeden birkaç nar koparır. Yakalanırım korkusuyla acele davranıp ağacın birkaç dalını kırar. Ama ne gelen vardır, ne de soran. Sûfi narları toplayıp bacı ile

bulaşacakları yere gelir. Henüz bacı ortalıkta yoktur. Narları bir tabağa koyar. Masanın üzerine yerleştirir. Bacının gelmesini bekler. Bir süre sonra Bacı gelir. Narları görmesine karşın, hiç ilgilenmez. Oysa sûfi bacının narları görüp ilgilenmesini, sevinmesini bekler. Her zamanki gibi yerine oturur. O zaman sûfi dayanamaz ve Bacı'ya narları gösterir. Bacı:

‘-Bunları nereden aldın?’ diye sorar. Sûfi narları nereden kopardığını söyler. Bunun üzerine bacı:

‘-Beni düşündüğün için sağ ol. Ama o bahçenin yerini, varlığını ben de biliyorum. Canım isteseydi gidip ben de alabilirdim. Şimdi benim canım istemiyor. Bu narlar burada boşuna çürüyecek. Başkalarının hakkını boşuna çürütmüş olacağız. Gelirken öğrendim. Narları koparıırken bahçeye de büyük zarar vermişsin. Oysa daha dikkatli davranıp bahçeye zarar vermeyebilirdin. Burada senden kimse bir şey kaçırmıyor ki... Bunca zamandır Rıza Kenti'nde yaşıyorsun. Bu kentte rızalıkla her şeyin serbest olduğunu bilmeliydin. Şimdi anlıyorum, sen bu kente ayak uyduramayacaksın’.

Bunları söyledikten sonra Bacı sûfiyi bırakıp gider. Görevlilere söylemiş olmalı ki, görevliler sûfinin yaptıklarını divana bildirirler. Divan sûfinin durumunu tartışır. Sonunda sûfinin Rıza Kenti'ne uyamayacağına karar verir. Bunun üzerine görevliler Dünyalı sûfiyi Rıza Kenti'nden atarlar”. (Korkmaz, Esat; *Yorumlu İmam Cafer Buyruğu*; Anahtar Kitaplar Yayınları; Üçüncü Baskı; İstanbul- 2007; s, 178-182)

Düşsel Toplumsal Projeye baktığımızda; bireyin önemi, eylemlerinde ve uğraşlarında toplumsal grupla ne ölçüde *ilgili* olduğuna, ortak esenliğe hangi *katkıda* bulunduğuna göre belirlendiğini görürüz. Yani, bireyin yaptığı her şey için *topluluk* önkoşuldur. Topluluğun önkoşul olması, bireysel mülkiyetin *olmadığı*, her şeyin *herkese* ait olduğu ve gereksinmelere göre *paylaştırıldığı* toplumsal tasarımı öne çıkarıyor.

Bu bağlamda Kızılbaş düş, göksel değil, bireyin topluluğa ve doğaya karşı *sorumluluklarından* ve toplumsal/doğasal *yükümlülüklerinden* doğar. Böyle olmasına karşın öğretisi, bireycilikle *karşıtlık* içinde bulunmaz. Toplumculuk ve bireycilik bağlamında, topluluk üyesi birey, kendi varlığını kanıtlamak için, kendi *özerkliğini* talep eder. Rıza Şehri, ezilenlerin kesin kurtuluşlarını düşlediklerinde düşlerine taşıdıkları, her türlü *aşamalı* düzenin yokluğunda, yetkenin, erkin ve egemenliğin *kovulmuş* olduğu, *doğrudan demokrasinin* tüketilerek üretildiği bir toplumu bize tanıtır.

Böylesi bir toplumda, birey öncelikle, kendisini kendi *zincirlerinden* kurtarır; kendi *özgürlüğünü* feteder. Kendi farkındalığının *ayrıldına* varır varmaz bu kez, arzusunun izinde, fetettiği kendi özgürlüğüne *sınırlamalar* getirerek toplumsal yaşama katılır. Böylece bireysel özgürlükle toplumsal yaşama zorunluluğu, doğrudan demokrasinin *terbiyesine* açık olmak koşuluyla bir denge kurar.

Anlatımın sunduklarını yorumladığımızda, *Rıza Şehri* adıyla bize sunulan *Ütopya Toplumu*, kendi kendine *yeten* özgür beldelerin-bölgelerin bir *birliği* olarak tanımlanabilir: Karşılıklı *yardımlaşma* ve *ortak çıkar* belirleyicidir. Para olmadığı için, *ücretlilik* ortadan kaldırılmıştır. *Aracılar*, *temsilciler* de yoktur: Halkın *doğrudan sahipliği* hemen her şeyin koşuludur.

Görüldüğü gibi Kızılbaş ütopya, kendi geleneksel yaşama biçimlerinin bir parçasıdır. Yaşama biçimi *eğitim*, *toplumsal denetim* ve *ritüellere katılım*la iletilir ve içselleştirilir. Bu nedenle geleneksel yaşama biçiminin *terk* edildiği yerlerde eğer *güncelleme* yapılamazsa bu düş yer *örselenir*. Kızılbaşlık *İslamlaştırıldığı* ölçüde ise düş yok olur. Onun yerini *Cennet* alır.

Rıza Şehri'yle betimlenen *Yok Yer*'deki düşsel toplumun Bu-Dünya'ya *taşınma* çabası sürekli canlı tutulduğu için *Hakikat*'in tarihi, *bâtınî başkaldırı* siyasetinin-politikasının tarihi olmuştur. Bu nedenle her *kâmil insan*, ütopyanın izini Bu-Dünya'ya *düşürmek* ister.

Düşsel toplum tasarımları, bir yanıyla *siyasetin ütopyalarıdır*: Daha doğrusu siyaset denilen şey, bu ütopyanın *hafızasına* kayıt edilir. Tersinden düşünürsek, *siyasi ütopya*, şimdiki zamanın *içinde* kayıtlıdır.